LIDHJA E REFORMAVE STRUKTURORE DHE KORNIZAVE FISKALE

Janez Šušteršič, Ekspert bashkëpunëtor i CEF

Financuar nga Bashkimi Evropian

Struktura

REFORMAT STRUKTURORE NË PRE
- Evoluimi i termit “reformat strukturore”
- Përzgjedhja (prioritizimi) i reformave
- Planifikim i mirë i masave të reformës
- Zbatimi dhe monitorimi i reformave

LIDHJA E REFORMAVE STRUKTURORE DHE KORNIZAVE FISKALE
- Kostimi dhe buxhetimi i reformave strukturore
- Parashikimi buxhetor i PRE-ve
- Konsistenca e PRE-ve
- Reformat strukturore dhe planifikimi afatmesëm buxhetor

Evoluimi i termit “reformat strukturore”

- Reformat strukturore janë bërë të popullarizuara me theks në fleksibilitetin dhe konkurrueshmërinë e ekonomive, për dallim nga makro-menaxhimi i cikleve ekonomike - i njohur edhe si “ekonomia nga ana e ofertës”
- Strategjia e Lisbonës e BE-së (2000) u përpoq të kombinojë nxitjen për konkurrueshmëri me modernizimin e “Modelit Social Evropian”
- Përkufizimi i PRE-së kombinon konkurrueshmërinë me nevojën për të përmirësuar punësimin dhe mirëqenien - kjo reflekton sfidat zhvillimore kryesore në vendet kandidate dhe kandidate potenciale.

Përkufizimi i PRE-së për reformat strukturore

Termi reformë strukturore do merret se nënkupton politika publike që:

- **adresojnë pengesat për nxitësit themelorë të rritjes,**
- **lehtësojnë përdorimin e resurseve dhe faktorëve produktiv në mënyrë sa më efikase që të jetë e mundur**
- **ose që kontribuojnë për një ekonomi më të drejtë dhe më përfshirëse.**

(Udhëzuesi i PRE-së 2019)

Kjo përfshinë politika që:

- i modernizojnë **tregjet e punës** dhe i bëjnë ato më të adaptueshme dhe më përgjegjëse,
- i bëjnë **produktet dhe tregjet e shërbimeve** më efikase ,
- e thjeshtësojnë **mjedisin rregullativ** për bizneset duke e rritur në të njëjtën kohë transparencën e përgjithshme në ekonomi,
- krijojnë mundësi të barabarta dhe sigurojnë **përfshirje sociale**.

Investimet publike në **infrastrukturë** mund të përfshihen si masë nëse kontribuojnë në reformimin e tregut.

Përzgjedhja (prioritizimi) i reformave

Bazuar në Manualin e Prioritizimit të OECD-së

PYETJET EKZAMINUESE (CUT-OFF)

- Adresimi i kufizimit detyrues ndaj rritjes?
- Kapacitetet dhe financimi i mjaftueshëm për zbatim?
- Aktivitetet e definuara qartë për zbatim?

PYETJET PËRZGJEDHËSE:

- Ndikimi në konkurrueshmëri/ rritje
- Ndikimi në punësim
- Kompleksiteti i zbatimit
- rreziqet e zbatimit
- Vlerësimi i masës nga KE (nëse aplikohet)

Planifikim i mirë i masave të PRE-së

- Caktoni vetëm një objektiv për secilën masë
- Sqaroni lidhjen me pengesat për konkurrencën dhe punësimin
- Përshkruani qartë se çfarë është ajo masë
- Specifikoni aktivitetet konkrete me rezultatet e pritura të tyre
- Përfshini treguesit kyçë të performancës

Reformat në PRE-të 2019-2022

Bazuar në 7 PRE-të, Kap. 4.2 Përmbledhja e Masave të Reformës

Sektori i politikave PRE	Nr.	Përqind	Reformat më të shpeshta
Tregjet e energjisë dhe transportit	21	16 %	Liberalizimi/ hapja e tregut Efiçenca e energjisë, burimet e ripërtërishme Infrastruktura
Zhvillimi sektorial	18	14 %	Investimi në bujqësi, prodhim Politika industriale Turizmi
Mjedisi për biznes	**36**	**27%**	Ulja e barrës rregullative, e-shërbimet Ekonomia joformale, mbledhja e tatimit, inspektimit Mbështetja për NVM-të
RDI dhe ekonomia digjitale	15	11 %	Sistemi i RDI-së dhe mbështetja Infrastruktura/rregullimi [i rrjetit] brezgjerë (broadband)
Reformat lidhur me tregtinë	8	6 %	Lehtësimi i tregtisë
Arsimi dhe shkathtësitë (aftësitë)	16	12 %	Harmonizimi i AAP-së me nevojat e tregut të punës
Punësimi dhe tregjet e punës	8	6 %	Masat e politikave aktive të tregut të punës
Përfshirja sociale	10	8 %	Sistemi i mbrojtjes sociale Sistemi shëndetësor

Zbatimi i reformave

Zbatimi i reformave në vitin 2018	
Nuk janë zbatuar (0)	0 %
Në përgatitje (1)	9 %
Zbatimi fillestar (2)	34 %
Në vazhdim (3)	26 %
I avancuar (4)	26 %
I përfunduar (5)	5 %

Llogaritur nga vlerësimi i KE-së në bazë të raportimit të zbatimit në PRE-të 2019-21, Tabela 11 (Turqia dhe BeH nuk janë përfshirë)

Zbatimi i udhëzimeve të politikave specifike për vendin në vitin 2018	
I kufizuar	3 shtete
Pjesërisht	4 shtete

Bazuar në vlerësimin e Komisionit Evropian të 7 PRE-ve 2018-20 (Prill 2019).

Pse është aq i vështirë zbatimi?	**Planifikim jo i saktë i aktiviteteve?** **Mungesë e rregullimeve të duhura të raportimit dhe monitorimit?** **Kapaciteti institucional, njerëzor dhe financiar për zbatim?** **Mospërputhje ndërmjet masave të PRE-së dhe prioriteteve kryesore politike?**

Lidhja e reformave me kornizën fiskale

Kostimi dhe buxhetimi i reformave (PRE, Kapitujt 4 & 5)

KOSTIMI: Kostoni plotësisht çdo aktivitet i masës.

BUXHETIMI: Sigurohuni që financimi i planifikuar buxhetor të jetë në përputhje me buxhetin e aprovuar dhe me dokumentin e KASH-it – të kontrollohen zërat nga Departamenti i Buxhetit në MF.

MBLEDHJA E KOSTOS SË PËRGJITHSHME: Në Kapitullin 5 llogaritni kostot totale të pritura të reformave sipas vitit, dhe financimin total buxhetor të pritur për vit. Nënvizoni reformat më të kushtueshme dhe financiarisht më të rrezikshme.

Lidhja e reformave me kornizën fiskale

Perspektiva buxhetore afatmesme (PRE, Kapitulli 3.3)

PARASHIKIMI I SHPENZIMEVE: Sigurohuni që të paktën reformat më të kushtueshme të përmenden në mesin e prioriteteve të shpenzimit - koordinatori i reformave strukturore të PRE-së ta kontrollojë tekstin e këtij kapitulli.

PARASHIKIMI I TË HYRAVE: Specifikoni se a janë përfshirë në vlerësime efektet e pritura nga reformat strukturore. Nëse po, jepni vlerësime sasiore të rezultateve të pritura.

KORNIZA MAKROEKONOMIKE: Specifikoni se është i përfshirë ndonjë prej efekteve të pritura ekonomike të reformave në skenarin bazë i cili është përdorur për projeksione fiskale. Nëse po, paraqitni vlerësime sasiore të efekteve të pritura në rritjen ekonomike dhe në buxhet.

Lidhja e reformave me kornizën fiskale

Korniza për konsistencë të brendshme të PRE-së

REFORMAT STRUKTURORE		KORNIZA MAKROFISKALE
4. Hyrje 4.2 Përmbledhje e masave	STRATEGJIA	1. Korniza e përgjithshme e politikave 3.1 Strategjia e politikës fiskale
4.1., 4.3. Pengesat kryesore 4.3. Ndikimi i pritur	DIAGNOSTIKA	2.1. Zhvillimet ekonomike 2.2., 2.3 Skenarët makroekonomikë
4.3. Kostot e vlerësuara 5. Kostimi dhe financimi i reformave	IMPLIKIMET FISKALE	3.3 Perspektiva buxhetore 3.6 Analiza e ndjeshmërisë

Lidhja e reformave me kornizën fiskale

Sigurimi i konsistencës përmes bashkëpunimit

- Strategjia. **Politikë-bërësit** duhet të përfshihen herët në proces për të përcaktuar strategjinë e përgjithshme të politikës.

- Diagnostika. **Njësia makroekonomike** dhe **koordinatori i reformave strukturore** duhet të harmonizojnë qëndrimet e tyre mbi sfidat kryesore dhe efektet e mundshme të reformave.

- Implikimet fiskale. **Ministritë e linjës** dhe **departamenti i buxhetit** duhet të sigurojnë që kostot e reformave të jenë realiste, të financuara dhe të pasqyruara në perspektivën afatmesme buxhetore. **Koordinatori për reformat strukturore** duhet të sigurojë që reformat kryesore të përmenden në kapitullin fiskal dhe makroekonomik.

Lidhja e reformave me kornizën fiskale

Dokumenti i planifikimit afatmesëm buxhetor

REKOMANDIM I PËRGJITHSHËM: Bëjeni financimin e prioriteteve kryesore, përfshirë reformat strukturore të PRE-së, të dukshëm në dokument.

QASJET E MUNDSHME:

- Buxhetimi i programit të plotë.
- Buxhetimi i pjesshëm i programit të reformave dhe prioriteteve kryesore
- Linja të ndara buxhetore për reformat dhe prioritetet kryesore
- Paraqitja e shpenzimeve sipas sektorëve.
- Paraqitja e një buxheti të veçantë për "reforma dhe investime".
- Shfrytëzoni klasifikimet e shpenzimeve bazuar në politika (klasifikimin programor; klasifikimin sipas funksioneve të qeverisë - COFOG)
- Kërkoni nga ministritë e linjës të paraqesin kërkesa për politikat dhe objektivat e jo për shpenzimet/kostot (në rritje)
- Bazoni negociatat për buxhetin në argumente që lidhen me politika dhe prioritete.